ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ

ՊԱՏԳԱՄԱՎՈՐ

ՀՀ, Երևան 0095, Մ. Բաղրամյան պող. 19, հեռ.՝ 011513351, zaruhi.batoyan@parliament.am

---

07.11.2025

ՀՀ ԱԺ նախագահ

պարոն Ալեն Սիմոնյանին

Հարգելի՛ պարոն Սիմոնյան,

Հիմք ընդունելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 109-րդ հոդվածի և «Ազգային ժողովի կանոնակարգ» սահմանադրական օրենքի 65-րդ և 67-րդ հոդվածների պահանջները՝ օրենսդրական նախաձեռնության կարգով ներկայացնում եմ «Պետական տուրքի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում լրացումներ կատարելու մասին օրենքի նախագիծը:

Ազգային ժողովի Աշխատակարգի 25-րդ կետի համաձայն՝ գրությանը կցվում են.

ա) նախագիծը,

բ) նախագծի ընդունման հիմնավորումը,

գ) գործող օրենքի փոփոխվող հոդվածի մասին տեղեկանքը:

Խնդրում եմ, սահմանված կարգով օրենքի նախագիծը դնել շրջանառության մեջ:

Հարգանքով՝

Զարուհի Բաթոյան

Նախագիծ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՕՐԵՆՔԸ

«ՊԵՏԱԿԱՆ ՏՈՒՐՔԻ ՄԱՍԻՆ» ՕՐԵՆՔՈՒՄ ԼՐԱՑՈՒՄՆԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Հոդված 1. «Պետական տուրքի մասին» 1997 թվականի դեկտեմբերի 27-ի ՀՕ-186 օրենքի 22-րդ հոդվածի 1-ին մասը լրացնել հետևյալ բովանդակությամբ նոր 14.1-րդ և 14.2-րդ կետերով՝

«14.1) «Ընտանեկան և կենցաղային բռնության կանխարգելման ու ընտանեկան և կենցաղային բռնության ենթարկված անձանց պաշտպանության մասին» օրենքի համաձայն ընտանեկան և կենցաղային բռնության ենթարկված անձինք՝ «Ընտանեկան և կենցաղային բռնության կանխարգելման ու ընտանեկան և կենցաղային բռնության ենթարկված անձանց պաշտպանության մասին» օրենքով նախատեսված նախազգուշացումը կամ անհետաձգելի միջամտության որոշումը վերացնելու վերաբերյալ դատարանի վճիռների դեմ վերաքննիչ և վճռաբեկ բողոքներով.

14.2) «Ընտանեկան և կենցաղային բռնության կանխարգելման ու ընտանեկան և կենցաղային բռնության ենթարկված անձանց պաշտպանության մասին» օրենքի համաձայն ընտանեկան և կենցաղային բռնության ենթարկված անձինք՝

ա. ամուսնալուծության վերաբերյալ հայցերով.

բ. ծնողական իրավունքների իրականացման, ներառյալ երեխայի բնակության վայրը որոշելու, երեխայի հետ տեսակցության կարգ սահմանելու, երեխայի հետ շփվելու, երեխայի խնամքին, դաստիարակությանն ու կրթությանը մասնակցելու վերաբերյալ հայցերով.

գ. հայրությունը որոշելու վերաբերյալ հայցերով.

դ. ծնողական իրավունքները սահմանափակելու, ծնողական իրավունքներից զրկելու վերաբերյալ հայցերով.»:

Հոդված 2. Սույն օրենքն ուժի մեջ է մտնում պաշտոնական հրապարակմանը հաջորդող տասներորդ օրվանից:

ՀԻՄՆԱՎՈՐՈՒՄ

«ՊԵՏԱԿԱՆ ՏՈՒՐՔԻ ՄԱՍԻՆ ՕՐԵՆՔՈՒՄ ԼՐԱՑՈՒՄՆԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ» ՕՐԵՆՔԻ ՆԱԽԱԳԾԻ ԸՆԴՈՒՆՄԱՆ

Ընթացիկ իրավիճակը և իրավական ակտի ընդունման անհրաժեշտությունը

«Պետական տուրքի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 22-րդ հոդվածի 1-ին մասի 14-րդ կետի համաձայն՝ դատարաններում պետական տուրքի վճարումից ազատվում են հայցվորները՝ «Ընտանեկան և կենցաղային բռնության կանխարգելման ու ընտանեկան և կենցաղային բռնության ենթարկված անձանց պաշտպանության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով (այսուհետ՝ Օրենք) նախատեսված **պաշտպանական որոշման վերաբերյալ հայցերով**: Մինչդեռ, մեր ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ ընտանեկան և կենցաղային բռնություն (այսուհետ՝ բռնություն) գործադրած անձանց կողմից վարչական դատավարության կարգով բողոքարկվում են Հայաստանի Հանրապետության ներքին գործերի նախարարության ոստիկանության (այսուհետ՝ Ոստիկանություն) կողմից կիրառված **պաշտպանության միջոց նախազգուշացումն ու անհետաձգելի միջամտության մասին որոշումները**, ըստ այդմ՝ դատարանների կողմից նշված պաշտպանության միջոցները վերացնելու վերաբերյալ դատական ակտ կայացվելու դեպքում բռնության ենթարկված անձինք, իրենց հերթին, **ստիպված են նախ վերաքննության, ապա՝ վճռաբեկության կարգով բողոքարկել վարչական դատարանների դատական ակտերը**: Հետևաբար՝ բռնության ենթարկված անձանց միայն պաշտպանական որոշման վերաբերյալ հայցերով պետական տուրքի վճարումից ազատելը բավարար չէ այդ անձանց դատական պաշտպանության իրավունքի արդյունավետ իրացման տեսանկյունից:

Բռնության ենթարկված անձանց դատական պաշտպանության իրավունքի իրացման հիմնախնդրի տեսանկյունից հետաքրքիր է **պաշտպանական որոշումների վերաբերյալ հայցերի վիճակագրությունը**: Այսպես՝ 2023 թվականի 14 գործերի

համեմատությամբ՝ 2024 թվականին Հայաստանի Հանրապետության ընդհանուր իրավասության դատարանների՝ պաշտպանական որոշումների վերաբերյալ ստացված գործերի թիվը կազմել է 44, **այսինքն՝ այդ գործերի թիվն ավելացել է շուրջ 3.5 անգամ**: Սրանք այն հայցերն են, որոնցով, ինչպես արդեն նշել ենք, բռնության ենթարկված անձինք արդեն իսկ ազատված են պետական տուրքից: Մեր կարծիքով, մեկ տարվա կտրվածքով այդ հայցերի բազմապատիկ աճը մասամբ կարելի է բացատրել նաև բռնության ենթարկված անձանց պետական տուրքի գծով սահմանված արտոնության հանգամանքով: Անդրադառնալով հատկապես անհետաձգելի միջամտության մասին որոշումների[1] բռնության գործադրած անձանց կողմից դատական կարգով բողոքարկումների թվին՝ հարկ ենք համարում նշել, որ 2023 և 2024 թվականների վիճակագրական տվյալները ցույց են տալիս, որ դրանց թիվը տարեկան շուրջ 30 է, որից՝ բռնության ենթարկված անձանց կողմից վերաքննիչ և վճռաբեկ բողոքարկումների թիվը՝ էլ ավելի պակաս: Այսինքն՝ նախազգուշացումը կամ անհետաձգելի միջամտության որոշումը վերացնելու վերաբերյալ դատարանի վճիռների դեմ վերաքննիչ և վճռաբեկ բողոքներով պետական տուրքի վճարումից ազատելու ձևով պետական տուրքի գծով արտոնություններ սահմանելը, հաշվի առնելով, դրանց փոքր թիվը պետական բյուջեի մուտքերի վրա որևէ էական ազդեցություն չունենալով հանդերձ՝ **կապահովվի բռնության ենթարկված անձանց՝ պետությունից արդյունավետ և լիարժեք դատական պաշտպանություն ստանալու իրավունքի առավել լիարժեք իրացումը:**

Բացի այդ՝ բռնության ենթարկված անձանց համար պետական տուրքի վճարման տեսքով ֆինանսական զգալի բեռ է առաջանում նաև քաղաքացիական դատավարության կարգով ամուսնա-ընտանեկան առանձին վեճերով հայցերի ներկայացումը, օրինակ՝ ամուսնալուծության, երեխայի բնակության վայրը որոշելու, երեխայի հետ տեսակցության կարգ սահմանելու, ծնողական իրավունքները սահմանափակելու, ծնողական իրավունքից զրկելու և այլն: Պետական տուրքը կարող է կրկնապատկվել կամ բազմապատկվել մեկ հայցադիմումում միմյանց հետ կապված մի քանի պահանջներ միացնելու դեպքում կամ, օրինակ, նույն հայցով, մեկից ավելի

---

[1] Նախազգուշացումների վերաբերյալ վիճակագրական տվյալներ առկա չեն:

երեխաների դեպքում, երեխաների բնակության վայրը որոշելու հայցերով: Լրացուցիչ՝ պետական տուրք է գանձվում նաև հայցվորի կողմից հայցի առարկան փոփոխելիս:

Ամուսնա-ընտանեկան իրավահարաբերություններից բխող այլ հայցերի վերաբերյալ պաշտոնական վիճակագրություն հնարավոր չէ ներկայացնել՝ պայմանավորված այն հանգամանքով, որ այդ դատական գործերով Հայաստանի Հանրապետությունում տարբերակված վիճակագրություն չի վարվում՝ ըստ բռնության ենթարկված անձանց: Սակայն, հատկանշական է, որ «Կանանց աջակցման կենտրոն» հասարակական կազմակերպության տրամադրած տվյալների համաձայն՝ 2021 թվականից մինչև 2025 թվականի հունիսի 25-ն ընկած ժամանակահատվածում ընտանեկան բռնության ենթարկված 324 անձ դատարան չի դիմել գումար չունենալու պատճառով: Կանանց աջակցման կենտրոնի նույն ժամանակահատվածի համար 6,945 շահառուների հաշվով մասնավոր՝ քաղաքացիա-իրավական բնույթի գործերի թիվը 1157 է, ամուսնալուծություններինը՝ 489, երեխայի խնամքի վերաբերյալ գործերինը՝ 260, ալիմենտինը՝ 511:

Դատական գործընթացներում ընտանեկան բռնության ենթարկված անձանց համար իրենց իրավունքների դատական պաշտպանության ժամանակ առաջանում են նաև այլ ֆինանսական պարտավորություններ, մասնավորապես՝ փորձաքննության և թարգմանության հետ կապված ծախսեր, գործի քննության հետ կապված փաստաբանի խելամիտ վարձատրության գումարներ և այլն: Այսպես՝ Հայաստանի Հանրապետության փաստաբանների պալատի խորհրդի 26.12.2013 թվականի թիվ 33/3-Լ որոշմամբ հաստատված գնացուցակի համաձայն՝ ամուսնա-ընտանեկան իրավահարաբերություններից բխող հայցերով փաստաբանների միջին հոնորարը տատանվում է 100,000-300,000 ՀՀ դրամի սահմաններում: Հատկանշական է, որ թեպետ ընտանեկան բռնության ենթարկված անձինք անվճար իրավաբանական օգնություն ստանալու իրավունք ունեն, սակայն, ինչպես ցույց են տալիս Փաստաբանների պալատ մեր կատարած հարցմանն ի պատասխան ստացված տվյալները, ամբողջ 2024 թվականի ընթացքում ընդամենը 7 անձ է (յոթն էլ կին) դիմել Փաստաբանների պալատի հանրային պաշտպանի գրասենյակ՝ անվճար իրավաբանական օգնություն ստանալու խնդրանքով:

Այսպիսով՝ արդեն իսկ ծանր հոգեբանական և սոցիալական վիճակում գտնվող՝ բռնության ենթարկված անձինք հայտնվում են կրկնակի անբարենպաստ և խոցելի պայմաններում: Ֆինանսական ծախսերը հաճախ խոչընդոտում են նրանց՝ կա՛մ դատարան դիմելու, կա՛մ դատական ակտերը վերաքննության ու վճռաբեկության կարգով բողոքարկելու նրանց հնարավորությունը, ինչը վերջնարդյունքում նրանց զրկում է պետությունից արդյունավետ և լիարժեք դատական պաշտպանություն ստանալու իրավունքից:

Կանանց նկատմամբ խտրականության վերացման կոմիտեն (անգլերեն՝ «Committee on the Elimination of Discrimination against Women»), որ հետևում է Կոնվենցիայի իրականացմանը, Հայաստանի Հանրապետության կառավարության յոթերորդ պարբերական զեկույցի քննարկման ժամանակ, ի թիվս այլ հանձնարարականների, առանձնացրել է հետևյալը. «Ապահովել կանանց և աղջիկների արդարադատության համակարգին լիարժեք հասանելիությունը՝ ներառյալ դատավարական ողջամիտ պայմանավորումների կիրառումը, ինչպես նաև խրախուսել նրանց դիմել իրավապահ մարմիններին գենդերային բռնության դեպքերի մասին հաղորդելու նպատակով՝ տրամադրելով մատչելի, իսկ անհրաժեշտության դեպքում՝ նաև անվճար իրավաբանական օգնություն: Թեթևացնել բողոք ներկայացնողների ապացուցման բեռը, ապահովել դատաբժշկական ապացույցների մատչելիությունը և շարունակել բարելավել դատավորների, դատախազների, ոստիկանության ու այլ իրավապահ մարմինների ներկայացուցիչների կարողությունները գենդերային զգայունության սկզբունքներին համապատասխան՝ հետաքննության և հարցաքննության մեթոդների կիրառման հարցում:» (Մաս 19-րդ):

Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեն հանցագործությունից տուժած անձանց իրավունքների, ծառայությունների և աջակցության մասին իր CM/Rec(2023)2 հանձնարարականում, անդրադառնալով արդարադատության մատչելիության խոչընդոտներին և աջակցության հիմնախնդրին, նշել է, որ արդարադատության մատչելիությունը բարելավելու և տուժողների՝ իրավասու քաղաքացիական, քրեական և այլ համապատասխան դատական ատյաններին և աջակցող կազմակերպություններին դիմելու նպատակով անդամ պետությունները պետք է

ուսումնասիրեն այն բոլոր խոչընդոտները, եթե այդպիսիք առկա են, որոնք խոչընդոտում են տուժողներին՝ այդ ատյաններին և աջակցության ծառայություններին դիմելու կամ սահմանված ձևի բողոք ներկայացնելու հարցում, ինչպես նաև առավելագույնս նվազեցնել նմանատիպ ցանկացած խոչընդոտ (Հոդված 3-րդ(1)):

Նկատի ունենալով վերոգրյալը, անհրաժեշտություն է առաջացել լրացումներ կատարել «Պետական տուրքի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքը:

Առաջարկվող կարգավորման բնույթը

Նախագծով առաջարկվում է լրացումներ կատարել «Պետական տուրքի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 22-րդ հոդվածի 1-ին մասում՝ դատարաններում պետական տուրքի վճարումից ազատելու արտոնություններ նախատեսելով ընտանեկան բռնության ենթարկված այն անձանց համար, ովքեր հանդես են գալիս՝

- նախազգուշացումը կամ անհետաձգելի միջամտության որոշումը վերացնելու վերաբերյալ դատարանի վճիռների դեմ վերաքննիչ և վճռաբեկ բողոքներով.
- ամուսնալուծության վերաբերյալ հայցերով.
- ծնողական իրավունքների իրականացման, ներառյալ երեխայի բնակության վայրը որոշելու, երեխայի հետ տեսակցության կարգ սահմանելու, երեխայի հետ շփվելու, երեխայի խնամքին, դաստիարակությանն ու կրթությանը մասնակցելու վերաբերյալ հայցերով.
- հայրությունը որոշելու վերաբերյալ հայցերով.
- ծնողական իրավունքները սահմանափակելու, ծնողական իրավունքներից զրկելու վերաբերյալ հայցերով:

Ակնկալվող արդյունքը

Օրենքի ընդունման արդյունքում պետական տուրքի վճարումից ազատելու ձևով պետական տուրքի գծով արտոնություններ կսահմանվեն ընտանեկան բռնության ենթարկված այն անձանց համար, ովքեր հանդես են գալիս նախազգուշացումը կամ անհետաձգելի միջամտության որոշումը վերացնելու վերաբերյալ դատարանի վճիռների դեմ վերաքննիչ և վճռաբեկ բողոքներով, ինչպես նաև ամուսնալուծության, ծնողական իրավունքների իրականացման, ներառյալ երեխայի բնակության վայրը որոշելու, երեխայի հետ տեսակցության կարգ սահմանելու, երեխայի հետ շփվելու, երեխայի խնամքին, դաստիարակությանն ու կրթությանը մասնակցելու, հայրությունը որոշելու, ծնողական իրավունքները սահմանափակելու, ծնողական իրավունքներից զրկելու վերաբերյալ հայցերով: Վերջնարդյունքում՝ կապահովվի բռնության ենթարկված անձանց՝ պետությունից արդյունավետ և լիարժեք դատական պաշտպանություն ստանալու իրավունքի առավել լիարժեք իրացումը:

ՏԵՂԵԿԱՆՔ ՓՈՓՈԽՎՈՂ ՀՈԴՎԱԾՆԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

Հոդված 22. Դատարաններում պետական տուրքի գծով արտոնությունները

1. Դատարաններում պետական տուրքի վճարումից ազատվում են՝

1) հայցվորները՝ աշխատավարձի և դրան հավասարեցված վճարումների հետ կապված այլ գումարների գանձման և աշխատանքային վեճերի, ինչպես նաև կամավոր աշխատանքի հետ կապված իրավունքների պաշտպանության, կամավոր աշխատանքի հետ կապված վեճերի վերաբերյալ հայցերով.

2) հայցվորները՝ ալիմենտի գանձման, ալիմենտի չափի ավելացման, ալիմենտ վճարելու վերաբերյալ համաձայնությամբ ալիմենտ վճարելու պարտավոր անձի մեղքով պարտք առաջանալիս մեղավոր անձին պատասխանատվության ենթարկելու, ալիմենտը ժամանակին չվճարելու համար տուգանք բռնագանձելու կամ ալիմենտային պարտավորությունների ուշացմամբ պատճառված վնասների հատուցման վերաբերյալ հայցերով.

3) հայցվորները՝ խեղման կամ առողջությանը պատճառված այլ վնասի, ինչպես նաև կերակրողի մահվան հետևանքով պատճառված վնասի փոխհատուցման վերաբերյալ հայցերով.

4) սոցիալական ապահովագրության և սոցիալական ապահովության մարմինները՝ տուժողին կամ նրա ընտանիքի անդամներին վճարված թոշակի և նպաստի գումարները վնաս պատճառողից գանձելու վերաբերյալ ռեգրեսիվ հայցերով.

5) հայցվորները՝ քրեական վարույթի ընթացքում հատուցման ենթակա գույքային վնասի փոխհատուցման վերաբերյալ հայցերով.

6) հայցվորները՝ օրենքով նախատեսված դեպքերում այլ անձանց՝ օրենքով պաշտպանվող իրավունքների և շահերի պաշտպանության հարցերով դատարան տրվող հայցադիմումների (դիմումների) գծով.

7) արդարացված մեղադրյալները՝

ա. անօրինական քրեական հետապնդում հարուցելու, հարկադրանքի միջոցներ կիրառելու, դատապարտելու, ինչպես նաև իրավունքների կամ ազատությունների

անօրինական այլ սահմանափակումների հետևանքով իրեն պատճառված վնասի գույքային հատուցման հայցերով,

բ. նախկին աշխատանքում (նախկին պաշտոնում) վերականգնման, իսկ դրա անհնարինության դեպքում՝ համարժեք աշխատանք (պաշտոն) ստանալու կամ նախկին աշխատանքը (պաշտոնը) կորցնելու հետևանքով պատճառված վնասի դրամական փոխհատուցման հայցերով,

գ. անազատության մեջ պահելու ձևով պատիժը կրելու ժամանակը բոլոր տեսակի աշխատանքային ստաժների մեջ հաշվակցելու հայցերով,

դ. նախկինում զբաղեցրած բնակելի տարածքը հետ ստանալու, իսկ դրա անհնարինության դեպքում՝ բնակմակերեսով և գտնվելու վայրով համարժեք բնակելի տարածք ստանալու հայցերով.

ե. գույքն առգրավելու, արգելադրելու, բռնագրավելու կամ այլ կերպ տնօրինելու հետևանքով պատճառված վնասի հատուցման հայցերով.

8) հայցվորները՝ Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական օրենսգրքի 1087.3-րդ հոդվածով նախատեսված դեպքերում՝ խոշտանգման հետևանքով պատճառված վնասների փոխհատուցման վերաբերյալ հայցով.

9) ոչ առևտրային կազմակերպությունները և ֆիզիկական անձինք՝

ա. կատարողական թերթը կատարման ներկայացնելու բաց թողնված ժամկետը վերականգնելու, դատական ակտի կատարումը հետաձգելու կամ տարաժամկետելու, կատարման եղանակն ու կարգը փոխելու, դատական ակտի կատարման շրջադարձ կատարելու վերաբերյալ դիմումների քննության արդյունքով կայացվող որոշումների վերաբերյալ բողոքներով,

բ. մշակութային արժեքներն ապօրինի տիրապետողից հետ պահանջելու մասին հայց ներկայացնելիս.

10) բողոք բերող անձինք՝ նոր կամ նոր երևան եկած հանգամանքների հետևանքով դատական ակտը վերանայելու վերաբերյալ բողոքներով.

11) պետական մարմինները՝ սույն հոդվածի 1-ին մասի 9-րդ կետի «ա» ենթակետով սահմանված դեպքերում.

12) դիմողները՝ արբիտրաժի վճռի հարկադիր կատարման համար կատարողական թերթ տալու դիմումների համար.

13) դիմողները կամ հայցվորները՝ Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատավարության օրենսգրքի 27-րդ, 29.3-րդ և 31.3-րդ գլուխներով նախատեսված գործերով.

14) հայցվորները՝ «Ընտանեկան և կենցաղային բռնության կանխարգելման ու ընտանեկան և կենցաղային բռնության ենթարկված անձանց պաշտպանության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով նախատեսված պաշտպանական որոշման վերաբերյալ հայցերով.

14.1) «Ընտանեկան և կենցաղային բռնության կանխարգելման ու ընտանեկան և կենցաղային բռնության ենթարկված անձանց պաշտպանության մասին» օրենքի համաձայն ընտանեկան և կենցաղային բռնության ենթարկված անձինք՝ «Ընտանեկան և կենցաղային բռնության կանխարգելման ու ընտանեկան և կենցաղային բռնության ենթարկված անձանց պաշտպանության մասին» օրենքով նախատեսված նախազգուշացումը կամ անհետաձգելի միջամտության որոշումը վերացնելու վերաբերյալ դատարանի վճիռների դեմ վերաքննիչ և վճռաբեկ բողոքներով.

14.2) «Ընտանեկան և կենցաղային բռնության կանխարգելման ու ընտանեկան և կենցաղային բռնության ենթարկված անձանց պաշտպանության մասին» օրենքի համաձայն ընտանեկան և կենցաղային բռնության ենթարկված անձինք՝

ա. ամուսնալուծության վերաբերյալ հայցերով.

բ. ծնողական իրավունքների իրականացման, ներառյալ երեխայի բնակության վայրը որոշելու, երեխայի հետ տեսակցության կարգ սահմանելու, երեխայի հետ շփվելու, երեխայի խնամքին, դաստիարակությանն ու կրթությանը մասնակցելու վերաբերյալ հայցերով.

գ. հայրությունը որոշելու վերաբերյալ հայցերով.

դ. ծնողական իրավունքները սահմանափակելու, ծնողական իրավունքներից զրկելու վերաբերյալ հայցերով.

15) դատախազության մարմինները՝ պետական շահերի պաշտպանության վերաբերյալ հայցերով.

16) դիմողները՝ ընտրելու և (կամ) ընտրվելու իրենց իրավունքների խախտման վերաբերյալ դիմումներով.

17) ընտրությունների ժամանակ դիտորդական առաքելություն իրականացնող հասարակական կազմակերպությունները՝ Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատավարության օրենսգրքի 29-րդ գլխով նախատեսված գործերով.

18) դիմողները՝ քաղաքացուն անգործունակ կամ սահմանափակ գործունակ ճանաչելու, անգործունակ ճանաչված քաղաքացուն գործունակ ճանաչելու կամ քաղաքացու գործունակության սահմանափակումները վերացնելու վերաբերյալ դիմումներով.

19) ապաստան հայցողները և փախստականները՝

ա. ապաստանի հայցի և փախստականի ճանաչման վերաբերյալ ընդունված որոշումները բողոքարկելու վերաբերյալ հայցերով,

բ. ապաստանի հայցի կամ փախստականի ճանաչման առնչությամբ հարուցված՝ ապաստանի ընթացակարգի շրջանակներում իրենց իրավունքների և երաշխիքների խախտման վերաբերյալ հայցերով.

20) հոգեբուժական կազմակերպությունները՝ քաղաքացուն հոգեբուժական կազմակերպություն ոչ հոժարակամ հոսպիտալացման ենթարկելու վերաբերյալ դիմումներով.

21) բժշկական կազմակերպությունները կամ առողջապահության բնագավառում պետական կառավարման լիազոր մարմինը՝ քաղաքացուն բժշկական ոչ հոժարակամ հետազոտության և (կամ) բուժման ենթարկելու վերաբերյալ դիմումներով.

22) հարկադիր կատարողը՝ կողմերի հաշտության համաձայնության հիման վրա դատարանի վճռի վերանայման վերաբերյալ դիմումներով.

23) ժամանակավոր ադմինիստրացիայի ղեկավարը և լուծարային կառավարիչը՝ «Բանկերի, վարկային կազմակերպությունների, ներդրումային ընկերությունների, կրիպտոակտիվներով ծառայություններ մատուցող անձանց, ներդրումային ֆոնդի կառավարիչների և ապահովագրական ընկերությունների սնանկության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված իրենց խնդիրներն իրագործելու նպատակով ներկայացվող հայցերով.

24) պարտապանը՝ կամավոր սնանկության դիմումներով.

25) սնանկության գործով կառավարիչները (ժամանակավոր կառավարիչները)՝ «Սնանկության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված իրենց լիազորությունների շրջանակներում դատարաններ ներկայացվող հայցադիմումների, դիմումների համար, ինչպես նաև դատական ակտն իրենց վարձատրության մասով բողոքարկելու համար.

26) մարդու իրավունքների պաշտպանը՝ իր ներկայացրած հայցերով.

27) հայցվորները՝ պետական նպաստների (այդ թվում՝ նախկին ԽՍՀՄ խնայբանկի ՀԽՍՀ հանրապետական բանկում մինչև 1993 թվականի հունիսի 10-ը ներդրված դրամական ավանդների դիմաց փոխհատուցման), պետական կենսաթոշակների, սոցիալական ապահովության ծրագրերով վճարվող դրամական այլ վճարների, սոցիալական ապահովագրության վճարների նշանակման, վճարման, հաշվարկման, վերահաշվարկման և այլ հայցերով.

28) հայցվորը՝ Հայաստանի Հանրապետություն անօրինական տեղափոխված կամ Հայաստանի Հանրապետությունում ապօրինի պահվող երեխայի վերադարձի վերաբերյալ գործերով.

29) դիմողները՝ ռազմական գործողությունների հետևանքով անհայտ կորած զինծառայողին կամ այլ քաղաքացուն անհայտ բացակայող կամ մահացած ճանաչելու վերաբերյալ գործերով:

2. Սույն հոդվածի 1-ին մասում նշված անձինք տուրքի վճարումից ազատվում են նաև դատարանի վճիռների և որոշումների դեմ վերաքննիչ և վճռաբեկ բողոքների համար:

3. Դատական ակտը միայն դատական ծախսերի մասով բողոքարկվելու դեպքում բողոք բերող անձից պետական տուրք չի գանձվում:

4. Միջանկյալ դատական ակտերի դեմ ներկայացված բողոքներով պետական տուրք չի գանձվում:

5. Քրեական դատավարությունում հարուցված գույքային հայցի համար պետական տուրք չի գանձվում:

(22-րդ հոդվածը փոփ., լրաց. 28.12.98 ՀՕ-277, 12.10.99 ՀՕ-4, 13.12.00 ՀՕ-123, լրաց. 06.11.01 ՀՕ-258, խմբ., լրաց. 07.07.05 ՀՕ-159-Ն, լրաց. 01.06.06 ՀՕ-

116-Ն, փոփ. 28.11.07 ՀՕ-282-Ն, լրաց. 27.11.08 ՀՕ-220-Ն, փոփ. 07.04.09 ՀՕ-84-Ն, լրաց. 22.12.10 ՀՕ-15-Ն, 25.10.11 ՀՕ-265-Ն, 16.12.16 ՀՕ-243-Ն, փոփ., լրաց. 09.02.18 ՀՕ-111-Ն, լրաց. 09.12.19 ՀՕ-305-Ն, խմբ. 19.04.21 ՀՕ-177-Ն, խմբ., փոփ., լրաց. 09.06.22 ՀՕ-228-Ն, լրաց. 14.06.23 ՀՕ-211-Ն, խմբ. 12.04.24 ՀՕ-174-Ն, լրաց. 29.05.25 ՀՕ-177-Ն)

(19.04.21 ՀՕ-177-Ն օրենքն ունի անցումային դրույթ)

(հոդվածը 11.04.24 ՀՕ-181-Ն օրենքի փոփոխության մասով ուժի մեջ է մտնում 2026 թվականի հունվարի 1-ից)